

Anonymiseret version

Oversættelse

C-741/21 – 1

Sag C-741/21

Anmodning om præjudiciel afgørelse

Dato for indlevering:

1. december 2021

Forelæggende ret:

Landgericht Saarbrücken (Tyskland)

Afgørelse af:

22. november 2021

Sagsøger:

GP

Sagsøgte:

juris GmbH

[Udelades]

LANDGERICHT SAARBRÜCKEN

5. afdeling for civile sager

KENDELSE

I sagen

GP, [udelades] Duisburg,

sagsøger

[udelades]

mod

juris GmbH Juristisches Informationssystem für die Bundesrepublik Deutschland
[udelades] Saarbrücken,

sagsøgte

[udelades]

har 5. afdeling for civile sager ved Landgericht Saarbrücken

[udelades] [dommerkollegiets sammensætning]

afsagt følgende kendelse:

I.

Den Europæiske Unions Domstol forelægges i henhold til artikel 267 TEUF følgende spørgsmål om fortolkning af kapitel VIII, navnlig artikel 82, i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) 2016/679 af 27. april 2016 om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger og om ophævelse af direktiv 95/46/EF (generel forordning om databeskyttelse) (herefter »databeskyttelsesforordningen«):

1. Skal begrebet immateriel skade i databeskyttelsesforordningens artikel 82, stk. 1, samt 85, betragtning og tredje punktum i 146. betragtning til denne forordning fortolkes således, at det omfatter ethvert indgreb i den beskyttede retsstilling, uafhængigt af indgrebets yderligere konsekvenser og disses betydning?
2. Fritages der for erstatningsansvaret i henhold til databeskyttelsesforordningens artikel 82, stk. 3, når lovovertrædelsen i det konkrete tilfælde skyldes en menneskelig fejl, der kan tilskrives en person, der udfører arbejde, som omhandlet i databeskyttelsesforordningens artikel 29?
3. Er det ved udmåling af erstatningen for den immaterielle skade tilladt eller nødvendigt at lægge kriterierne i databeskyttelsesforordningens artikel 83 til grund, navnlig databeskyttelsesforordningens artikel 83, stk. 2 og 5?
4. Skal erstatningen fastsættes for hver enkelt overtrædelse, eller sanktioneres flere overtrædelser – i hvert fald når de er ensartede – med en samlet erstatning, der ikke fastsættes ved at sammenlægge individuelle beløb, men beror på en helhedsvurdering?

II.

[Udelades] [Udsættelse af sagen, indtil Den Europæiske Unions Domstol har truffet præjudiciel afgørelse]

Præmisser

A. Genstand for hovedsagen

- 1 Sagsøgeren, der arbejder som selvstændig advokat i Tyskland, var kunde hos sagsøgte (herefter også »juris GmbH«), der driver en juridisk database. Efter at sagsøgte på sagsøgerens anmodning om oplysning herom havde meddelt, at sagsøgerens data også bruges til direkte markedsføring, tilbagekaldte sagsøgeren ved skrivelse af 6. november 2018 den tilladelse, som han havde givet sagsøgte til pr. e-mail og/eller telefon at oplyse ham om kildesøgningstjenester, indhold og arrangementer, og alle eventuelle yderligere tilladelser. Han modsatte sig desuden enhver behandling af sine personlige oplysninger til reklamemæssige formål (bortset fra behandling af sådanne oplysninger, der er nødvendig for at kunne sende det nyhedsbrev til ham, som han fortsat ønsker at modtage [udelades] [navnet på det pågældende nyhedsbrev]).
- 2 I januar 2019 modtog sagsøgeren to reklameskrivelser fra sagsøgte med posten på sin kontoradresse; skrivelserne, der var adresseret til ham personligt, var begge dateret 18. januar 2019. Sagsøgeren reagerede herpå ved skrivelse af 18. april 2019 til sagsøgte, hvori han endnu engang vedhæftede sin indsigelse mod modtagelse af reklame af 6. november 2018, og meddelte, at hans data var blevet behandlet ulovligt til forsendelse af reklameskrivelserne, og at han havde ret til erstatning i henhold til databeskyttelsesforordningens artikel 82, stk. 1. Sagsøgte sendte endnu en reklameskrivelse til sagsøgeren, der var dateret 3. maj 2019, og sagsøgeren gjorde derefter indsigelse herimod ved skrivelse af 15. maj 2019, der blev forkyndt for sagsøgte ved stævningsmand.
- 3 I hver af de nævnte reklameskrivelser var der trykt en individuel kode på ti cifre, som sagsøgte betegnede som en »personlig testkode«, og hvortil der var knyttet en opfordring til adressaten om at indtaste denne kode på den hjemmeside, som sagsøgte angav. Den 7. juni 2019 anmodede sagsøgeren en notar om at gå ind på den hjemmeside, der var angivet i reklameskrivelsen af 3. maj 2019, og indtaste den personlige testkode dér, hvorefter der kom en formular frem på skærmen til bestilling af produkter fra sagsøgte; formularen indeholdt også personlige oplysninger om sagsøgeren.
- 4 Ifølge sagsøgeren har sagsøgte behandlet personlige oplysninger om ham på ulovlig vis og derved tilsidesat hans grundlæggende rettigheder i henhold til artikel 8 i chartret om grundlæggende rettigheder på en sådan måde, at han har mistet kontrollen over sine personoplysninger. Sagsøgte skal derfor i henhold til databeskyttelsesforordningens artikel 82, stk. 1, betale erstatning til ham for materiel skade (udgifter til stævningsmanden og notaren) og immateriel skade, uden at det er nødvendigt, at der er opfyldt nogen yderligere forudsætninger (konsekvenser eller betydning af retsindgrebet).
- 5 Sagsøgte har omvendt gjort gældende, at juris GmbH ikke er erstatningspligtig, og henvist til, at virksomheden har iværksat en proces til behandling af meddelelser

om, at en person ikke ønsker at modtage reklame, og den forsinkede behandling af den pågældende meddelelse skyldtes, at en enkelt medarbejder ikke handlede i overensstemmelse med virksomhedens instrukser, eller det ville have været forbundet med en uforholdsmæssig administrativ belastning at efterkomme meddelelsen.

Efter sagsøgtes opfattelse udgør tilsidesættelsen af pligten i henhold til databeskyttelsesforordningens artikel 21, stk. 3, i sig selv ikke nogen skade som omhandlet i databeskyttelsesforordningens artikel 82, stk. 1.

B. Relevante bestemmelser

I. EU-retten

Forordning (EU) 2016/679 – databeskyttelsesforordningen

6 Artikel 82 Ret til erstatning og erstatningsansvar

(1) Enhver, som har lidt materiel eller immateriel skade som følge af en overtrædelse af denne forordning, har ret til erstatning for den forvoldte skade fra den dataansvarlige eller databehandleren.

(2) Enhver dataansvarlig, der er involveret i behandling, hæfter for den skade, der er forvoldt af behandling, der overtræder denne forordning. En databehandler hæfter kun for den skade, der er forvoldt af behandling, hvis pågældende ikke har opfyldt forpligtelser i denne forordning, der er rettet specifikt mod databehandlere, eller hvis pågældende har undladt at følge eller handlet i strid med den dataansvarliges lovlige instrukser.

(3) En dataansvarlig eller databehandler er fritaget for erstatningsansvar i henhold til stk. 2, hvis det bevises, at den pågældende ikke er skyld i den begivenhed, der medførte skaden.

[...]

7 Artikel 83 Generelle betingelser for pålæggelse af administrative bøder

[...]

(2) Afhængigt af omstændighederne i hver enkelt sag pålægges administrative bøder i tillæg til eller i stedet for foranstaltninger som omhandlet i artikel 58, stk. 2, litra a)-h) og j). Når der træffes afgørelse om, hvorvidt der skal pålægges en administrativ bøde, og om den administrative bødes størrelse i hver enkelt sag, tages der behørigt hensyn til følgende:

- a) overtrædelsens karakter, alvor og varighed under hensyntagen til pågældende behandlings karakter, omfang eller formål samt antal registrerede, der er berørt, og omfanget af den skade, som de har lidt
- b) hvorvidt overtrædelsen blev begået forsætligt eller uagtsomt
- c) eventuelle foranstaltninger, der er truffet af den dataansvarlige eller databehandleren for at begrænse den skade, som den registrerede har lidt
- d) den dataansvarliges eller databehandlerens grad af ansvar under hensyntagen til tekniske og organisatoriske foranstaltninger, som de har gennemført i henhold til artikel 25 og 32
- e) den dataansvarliges eller databehandlerens eventuelle relevante tidligere overtrædelser
- f) graden af samarbejde med tilsynsmyndigheden for at afhjælpe overtrædelsen og begrænse de negative konsekvenser, som overtrædelsen måtte have givet anledning til
- g) de kategorier af personoplysninger, der er berørt af overtrædelsen
- h) den måde, hvorpå tilsynsmyndigheden fik kendskab til overtrædelsen, navnlig om den dataansvarlige eller databehandleren har underrettet om overtrædelsen, og i givet fald i hvilket omfang
- i) overholdelse af de foranstaltninger, der er omhandlet i artikel 58, stk. 2, hvis der tidligere over for den pågældende dataansvarlige eller databehandler er blevet truffet sådanne foranstaltninger med hensyn til samme genstand
- j) overholdelse af godkendte adfærdskodekser i henhold til artikel 40 eller godkendte certificeringsmekanismer i henhold til artikel 42, og
- k) om der er andre skærpende eller formildende faktorer ved sagens omstændigheder, såsom opnåede økonomiske fordele eller undgåede tab som direkte eller indirekte følge af overtrædelsen.

(3) Hvis en dataansvarlig eller en databehandler forsætligt eller uagtsomt i forbindelse med de samme eller forbundne behandlingsaktiviteter overtræder flere bestemmelser i denne forordning, må den administrative bødes samlede størrelse ikke overstige beløbet for den alvorligste overtrædelse.

[...]

(5) Overtrædelse af følgende bestemmelser straffes i overensstemmelse med stk. 2 med administrative bøder på op til 20 000 000 EUR, eller hvis det drejer sig om en virksomhed, med op til 4% af dens samlede globale årlige omsætning i det foregående regnskabsår, såfremt dette beløb er højere:

a) de grundlæggende principper for behandling, herunder betingelserne for samtykke, i artikel 5, 6, 7 og 9

b) de registreredes rettigheder i henhold til artikel 12-22

[...]

8 85. betragtning

Et brud på persondatasikkerheden kan, hvis det ikke håndteres på en passende og rettidig måde, påføre fysiske personer fysisk, materiel eller immateriel skade, såsom tab af kontrol over deres personoplysninger eller begrænsning af deres rettigheder, forskelsbehandling, identitetstyveri eller -svig, finansielle tab, uautoriseret ophævelse af pseudonymisering, skade på omdømme, tab af fortrolighed for oplysninger, der er omfattet af tavshedspligt, eller andre betydelige økonomiske eller sociale konsekvenser for den berørte fysiske person. [...]

9 146. betragtning

Den dataansvarlige eller databehandleren bør yde erstatning for enhver skade, som en person måtte lide som følge af behandling, der overtræder denne forordning. Den dataansvarlige eller databehandleren bør være fritaget for erstatningsansvar, hvis den pågældende beviser ikke at være ansvarlig for den forvoldte skade. Begrebet »skade« bør fortolkes bredt i lyset af retspraksis ved Domstolen, således at det fuldt ud afspejler formålene for denne forordning. Dette berører ikke eventuelle erstatningskrav for skade som følge af overtrædelse af andre bestemmelser i EU-retten eller medlemsstaternes nationale ret. [...]

Registrerede bør have fuld erstatning for den skade, som de har lidt. [...]

II. Tysk ret

Bürgerliches Gesetzbuch (borgerlig lovbog, herefter »BGB«)

10 § 823 Erstatningspligt

(1) Den der forsætligt eller uagtsomt retsstridigt krænker en andens liv, legeme, sundhed, frihed, ejendom eller andre rettigheder, er forpligtet til at betale erstatning til den pågældende person for den heraf opståede skade.

(2) Samme pligt påhviler den, som tilsidesætter en lov, der har til formål at beskytte en anden. Er det i henhold til lovens indhold også muligt at tilsidesætte loven uden culpa, indtræder erstatningspligten kun, dersom der foreligger culpa.

11 § 253 Immateriel skade

(1) Der kan kun forlanges økonomisk erstatning for immateriel skade i lovbestemte tilfælde.

(2) Såfremt der skal betales erstatning for skade som følge af en krænkelse af legeme, sundhed, frihed eller seksuel selvbestemmelse, kan der også forlanges passende økonomisk erstatning for en immateriel skade.

C. Fortolkningstvivil

I. Det første præjudicielle spørgsmål

- 12 I henhold til databeskyttelsesforordningens artikel 82, stk. 1, er det en forudsætning for retten til erstatning, at der er sket en overtrædelse af forordningen, at der er lidt materiel eller immateriel skade, og at der er årsagssammenhæng mellem overtrædelsen og den forvoldte skade.

Sagsøgeren støtter sin påstand om erstatning udelukkende på det forhold, at hans data er blevet behandlet på trods af hans indsigelse; ifølge sagsøgeren er der derved sket en tilsidesættelse af hans ret til kontrol over sine personoplysninger, der er knæsat i artikel 8 i chartret om grundlæggende rettigheder og præciseret i databeskyttelsesforordningen.

- 13 På baggrund heraf skal det indledningsvis undersøges, om en overtrædelse af databeskyttelsesforordningen kan medføre en skade, også selv om retsstillingen ikke påvirkes i øvrigt. Dette kunne være tilfældet, hvis den overtrådte bestemmelse i databeskyttelsesforordningen giver den registrerede en subjektiv rettighed. Såfremt en overtrædelse af forordningen – f.eks. blot en ulovlig behandling af oplysninger i henhold til artikel 6, stk. 1, eller manglende efterkommelse af artikel 21, stk. 3 – betyder, at der samtidig er opstået en skade, er det ikke nødvendigt også at undersøge, om retsstillingen er påvirket i øvrigt.
- 14 Det skal desuden afklares, om ethvert indgreb i den beskyttede retsstilling kan begrunde en ret til erstatning.

Allerede inden databeskyttelsesforordningen trådte i kraft, kunne der i henhold til tysk ret opstå ret til erstatning som følge af persondatasikkerhedsbrud. Sådanne brud kan nemlig udgøre en krænkelse af personlige rettigheder, der kan begrunde en ret til erstatning i henhold til BGB's § 823, stk. 1, BGB's § 253 eller artikel 8 i den europæiske menneskerettighedskonvention. I henhold til fast retspraksis medfører en sådan overtrædelse af personlige rettigheder dog kun en ret til økonomisk erstatning, når der er tale om et alvorligt indgreb i disse rettigheder, og der ikke på anden vis kan kompenseres herfor på tilfredsstillende måde (jf. dom af 14.11.2017 fra Bundesgerichtshof (forbundsdomstolen), VI ZR 534/15; og dom af 17.12.2013 fra Bundesgerichtshof (forbundsdomstolen), VI ZR 211/12), idet dette er uproblematisk i forfatningsretlig henseende (kendelse fra

Bundesverfassungsgericht (forbundsdomstolen i forfatningsretlige sager) af 2.4.2017, 1 BvR 2194/15).

- 15 Det virker tvivlsomt, om der gælder tilsvarende begrænsninger for så vidt angår retten til erstatning for immateriel skade i henhold til databeskyttelsesforordningens artikel 82, stk. 1.

Henset til 146. betragtning, tredje og sjette punktum, kan det tænkes, at begrebet skade i 82, stk. 1, skal fortolkes bredt, eftersom tab af kontrol over personoplysningerne udtrykkeligt nævnes som skade i 85. betragtning.

På den anden side refererer 85. betragtning til »betydelige økonomiske eller sociale konsekvenser«, hvilket kunne tyde på, at bagatelskader i hvert fald ikke giver ret til erstatning.

II. Det andet præjudicielle spørgsmål

- 16 I henhold til ordlyden i databeskyttelsesforordningens artikel 82, stk. 1, forudsætter retten til erstatning ikke, at den dataansvarlige eller databehandleren har handlet culpøst, og det må derfor nok lægges til grund, at der er en formodning for culpa, også med hensyn til databeskyttelsesforordningens artikel 82, stk. 3, hvorefter den ansvarlige er fritaget for erstatningsansvar, hvis det bevises, at den pågældende ikke er skyld i den begivenhed, der medførte skaden.
- 17 Det fremgår ikke af bestemmelsen hvilke konkrete krav, der skal stilles til dette bevis, og det er navnlig uklart, om udtrykket »skyld« skal forstås således, at adfærden skal være forsætlig eller uagtsom, og hvad der ligger bag formuleringen »ikke er skyld i«.
- 18 På baggrund heraf har det betydning, om den ansvarlige allerede fritages for erstatningsansvar ved at påberåbe sig, at en medarbejder har begået en fejl – her består fejlen i, at en indsigelse mod modtagelse af reklame ikke er blevet registreret i den ansvarliges system på trods af en specifik instruks herom. En sådan fortolkning af databeskyttelsesforordningens artikel 82, stk. 3, kan imidlertid medføre, at retten i henhold til databeskyttelsesforordningens artikel 82, stk. 1, indskrænkes i betydelig grad, hvis den ansvarlige kan undslippe sin hæftelse ved blot at henvise til, at en medarbejder har forholdt sig forkert. Formuleringen »ikke er skyld i« skal muligvis forstås som et korrigerende element, men det kan ikke ses hvilke krav, der i givet fald skal være opfyldt i så henseende.

III. Det tredje præjudicielle spørgsmål

- 19 Dette spørgsmål drejer sig om hvilke kriterier, der kan anvendes til at fastsætte omfanget af den erstatning, der skal betales, og navnlig hvorvidt

databeskyttelsesforordningen opstiller ensartede kriterier, eller erstatningens omfang afhænger af de pågældende nationale bestemmelser.

- 20 Databeskyttelsesforordningens artikel 83 vedrører ganske vist pålæggelse af bøder, men de bedømmelseskriterier, der nævnes i bestemmelsen, synes også egnede og effektive til at udmåle økonomisk erstatning for immaterielle skader. En ensartet anvendelse af disse kriterier i alle medlemsstater ville desuden tage hensyn til påbuddet om effektiv erstatning (jf. 146. betragtning). Det præjudicielle spørgsmål har særlig betydning her, fordi bøden i henhold til databeskyttelsesforordningens artikel 83, stk. 5, når der er tale om en virksomhed, i forbindelse med visse overtrædelser (bl.a. overtrædelse af databeskyttelsesforordningens artikel 6 og artikel 21) fastsættes i forhold til den årlige omsætning.

IV. Det fjerde præjudicielle spørgsmål

- 21 I hovedsagen blev oplysningerne behandlet med henblik på direkte markedsføring, selv om der forinden var gjort indsigelse mod modtagelse af reklame flere gange.
- 22 På baggrund heraf er spørgsmålet, om hver enkelt overtrædelse af databeskyttelsesforordningen skal behandles og sanktioneres særskilt, eller der – i hvert fald i tilfælde af ensartede overtrædelser – skal fastsættes en samlet erstatning. I denne forbindelse skal det også afklares, om der med henblik på den samlede erstatning skal fastsættes individuelle beløb for hver enkelt overtrædelse, der derefter indgår i et samlet beløb – men ikke således, at de enkelte beløb adderes – eller der skal fastsættes en samlet erstatning på grundlag af en helhedsvurdering.

V. Anmodning om præjudiciel afgørelse

- 23 Spørgsmålet om ret til erstatning i henhold til artikel 82, stk. 1, i databeskyttelsesforordningen er endnu ikke afklaret i Den Europæiske Unions Domstols praksis, og de enkelte forudsætninger kan heller ikke udledes direkte af databeskyttelsesforordningen; det kan navnlig ikke udledes direkte af databeskyttelsesforordningen, at en overtrædelse skal have en vis betydning for at kunne give ret til erstatning, og det er derfor nødvendigt at forelægge ovennævnte præjudicielle spørgsmål for Domstolen med henblik på en afklaring heraf (jf. også kendelse af 14.1.2021 fra Bundesverfassungsgericht, 1 BvR 2853/19).
- 24 Ved kendelse af 15. april 2021 har Der Oberste Gerichtshof (øverste domstol) i Østrig [udelades] [sagsnummer] allerede indgivet en anmodning om præjudiciel afgørelse vedrørende databeskyttelsesforordningens artikel 82 til Den Europæiske Unions Domstol. Nævnte anmodning er ikke til hinder for den foreliggende anmodning, idet de præjudicielle spørgsmål kun delvis angår samme emne.

[Udelades] [underskrift]